

– påny sigtede mod at kunne hellige sig Middelhavet og opgøret med Osmanneriget er mere tvivlsomt.

Anden forskning (specielt Andrew C. Hess, *The Forgotten Frontier*. Chicago & London 1978) har argumenteret for at generationen efter slaget ved Lepanto 1571 ikke blot repræsenterer en fikseringsfase i Middelhavsområdet politiske konstellationer ved stabiliseringen af det tyrkiske overherredømme i Tunis og Algiers og etableringen af en selvstændig, men efterhånden kaotisk statsdannelse i Marokko. Den samme tidsfase markerer en kulturel, økonomisk og politisk barrieredannelse mellem Barbareskstatene-Tyrkiet og Spanien-Portugal. På kontinentet symboliseres fronternes fastlåsning ved traktaten i Sitva Toruk 1606, da tyrkerne for første gang anerkendte en europæisk magt – det habsburgsk-østrigske monarki – som ligeberettiget magt. Afgrænsningen kan altså motiveres, men markerer vel egentlig ikke en spansk tilbagevenden til Middelhavet; Spaniens afregning med moriskerne – en afregning med en potentiel femtekolonne – 1609–15 havde snarest karakter af »eine Endlösung«; oversøiske interesser og søkrigsførelsen i Atlanterhavet blev langt mere afgørende.

Det springende punkt i dr. Israels bog kommer derfor til at ligge i, at han udtrykkeligt distancerer sig fra Fernand Braudels strukturelle synspunkter. Spaniens opgør med moriskerne ændrer næppe noget ved, at der var tale om strukturforandringer; under alle omstændigheder lægger forf. selv den afgørende vægt på Spaniens ødelæggende søkrigsførelse mod den nederlandske handels- og fiskeriflåde og på dets forsøg på med alle midler at bekæmpe den hollandske og engelske oversøiske ekspansion, som derved påny får europæiske dimensioner. Indvendingerne og dr. Israels bevidste anvendelse af »narrative history« ændrer altså ikke noget ved, at hans bog er af væsentlig betydning.

E. Ladewig Petersen

WM. S. MALTBY: *Alba: A Biography of Fernando Alvarez de Toledo, Third Duke of Alba, 1507–1582*. Berkeley, Los Angeles & London, University of California Press, 1983. XVII + 377 s. Ill. \$ 29.50.

Det er højst ejendommeligt, at professor William Maltbys biografi er den første moderne og videnskabelige, selvom Albas skikkelse har været nok så kontroversiel. Forf. har meget bevidst forsøgt at indpasse »jernhertugen« og hans indsats i de givne, institutionelle rammer, den katolske kirkes, den statslige organisations og de militære. Og der kan ikke være nogen tvivl om bogens kvaliteter. Den overdimensionerer ikke hovedpersonen, den forholder sig vagtsomt kritisk til alle situationer og forløb, og den er skrevet i en form, som bringer Mattingly's fremstillingskunst i erindring.

Der kan være grund til at fremhæve nogle enkelte træk: Forf.s. kyndige redegørelse for Albas militære strategi og taktik, viljen til at slå hårdt og ødelæggende til mod de protestantiske modstandere ved Mühlberg 1547 overfor udmattelsesstrategien under det italienske felttog 1554–55. For det andet forf.s. analyse af Karl V.s indførelse af etikettesystemet efter nederlandske mønstre ved det spanske hof, en ordning, som lagde grunden til de efterfølgende generationers

Størst interesse knytter sig til Maltby's analyse af Albas færden – om man vil, fremfærd – i Nederlandene 1567–72. Sygdom, frustration og depressioner kan ikke lades ude af betragtning, men nok så stor vægt tillægger forf. hertugens usmidighed overfor nødvendigheden af forvaltningsreformer i Nederlandene, hans mistillid til sine nederlandske rådgivere og den håndfaste gennemdrivelse af skatter. Uafhængigheden af bevillingsmyndigheder var naturligvis alle absolutte monarkers drøm, men faktisk opnåede Vilhelm af Oranien større bevillinger ved mere smidighed. Sidst, men ikke mindst fremhæver Maltby, at »eksemplarisk terrorisme« som Albas altid giver bagslag, men også, at man har overvurderet modstandernes religiøse incitamenter og har overset adelens (eller andre grupper) interesser.

E. Ladewig Petersen

J. C. BOYAJIAN: Portuguese Bankers at the Court of Spain, 1626–1650. New Brunswick (NJ), Rutgers University Press, 1983. XIV + 289 s. \$ 35.00.

Bogens hovedanliggende gælder finansieringen af den spanske kronens udenrigske – europæiske og oversøiske – aktivitet, groft taget i den fase, da Olivarez' regering side om side med indblandingen i tredivårskrigen så sin hovedopgave i en krigsindsats i Nederlandene, som kunne bringe Spanien antagelige fredsvilkår, om også de vilde kræve indrømmelser på kontinentet. Krigsfinansieringen oversteg – som i hele den habsburgske periode – nemlig ikke blot Spaniens egne ressourcer, men krævede (efterhånden langsigtet) kredit og komplicerede pengeoverførsler.

Den genuesiske fase af finansieringen afsluttes ved Filip II.s sidste statsbankerot 1596, men allerede forinden synes ledende portugisiske købmænd, ofte *nuovos christiaos* af jødisk herkomst, på vej ud af deres handelsvirksomhed – deltagelse i *la carreira da India* – og villige »to assume the extraordinary burden of (financing) Spanish imperialism«. I overensstemmelse med Braudel ser dr. Boyajian heri et klart vidnesbyrd om tyngdepunktsforskydningen fra Middelhavet til Atlanterhavskysten, men vel også en konsekvens af, at Spaniens og Portugals kontinentale og oversøiske engagementer bandt ressourcerne og blev prioriteret højere end de stivnende Middelhavsfronter, og af almene tendenser i retning af strukturelle ændringer af »handelskapitalismens« investeringsobjekter?

Selvom de portugisiske *assientistas*' herkomst gjorde dem suspekte i kirkens øjne var den spanske regering – i gensidig interesse – villig til at udnytte deres ressourcer på skiftende og komplicerede, men karakteristisk nok, betryggende vilkår. Mest interessant er udformingen af fast forrentede lån (til reelt faldende satser) med opsigelsesfrist og med Antwerpen som et af knudepunkterne. Et tidligt varsel om den udvikling, som i slutningen af 1600-tallet – og tidligst i England – bar frem mod konsolidering af statsgæld under fastere og mere langsigtede former.

Dr. Boyajians omhyggelige analyser røber tillige en ganske stærk koncentration af de portugisiske bankiers' udlånsvirksomhed til få (ofte indbyrdes beslægtede-